

Висока струковна васпитачка и медицинска школа у Вршцу
Școala de Înalte Studii de pentru Educatori și Asistenți Medicali din Vârșeț
Verseci Óvóképző és Egészségügyi Szakfőiskola
Uči strukovno vinajipasko thaj e medicinsko škola ande Vršco
Preschool Teacher Training and Medical College in Vrsac

Omladinski trg 1, 26300 Vršac, Srbija // tel./fax: 013/832-517 // mail: yvasdirektor@hemo.net // web: www.uskolavrsac.edu.rs

ВОДИЧ ЗА ИЗРАДУ СЕМИНАРСКОГ И ЗАВРШНОГ РАДА

Наставно-стручно веће Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу одобрило је употребу *Водича* на седници Већа одржаној 10. јуна 2026. године. Допуна *Водича* (т. 6.4, стр. 21) усвојена је на седници Већа одржаној 29. септембра 2026. године.

Водич за израду семинарског и завршног рада

Сви појмови који су у тексту употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

САДРЖАЈ

Уводне цртице.....	4
1. Појам и сврха писања семинарског и завршног рада	5
1.1. Шта је семинарски рад и зашто се пише?	5
1.2. Шта представља завршни рад и чему он служи?	6
2. Припрема за писање семинарског и завршног рада.....	7
2.1. Избор теме семинарског рада.....	7
2.2. Избор теме завршног рада.....	7
2.3. Предмет завршног рада, менторски рад и испитне комисије.....	8
2.4. Библиографска припрема семинарског и завршног рада	9
3. Структура и обим семинарског и завршног рада.....	10
4. Језик и стил семинарског и завршног рада	11
5. Техничко и графичко обликовање семинарског и завршног рада	12
6. Документациона основа семинарских и завршних радова	15
6.1. Цитирање, парафразирање и списак референци (литература).....	15
6.2. Употреба фуснота.....	19
6.3. Плагијаризам.....	20
6.4. Смернице о генеративној вештачкој интелигенцији у контексту припреме и израде семинарских и завршних радова.....	21
7. Процедура вредновања семинарског рада и полагања завршног испита	22
7.1. Поступак предаје, одбране и вредновања семинарског рада	22
7.2. Смернице за презентацију семинарског и завршног рада	22
7.3. Завршни испит.....	24
8. Избор најуспелијих завршних радова.....	25
9. Уместо закључка – вишеструко прегледање текста као неизоставни корак у изради семинарског и завршног рада	25
Литература и извори	26

Уводне цртице

Семинарски и завршни радови чине значајан део студијског процеса, јер омогућавају студентима да примењују знања која су стекли, развијају истраживачке способности и обликују сопствени академски стил. Писање ових радова није само формална обавеза и начин провере, већ и прилика да се покаже и исказе креативност и критичко мишљење, самосталност у раду и способност систематичног приступа стручним и научним темама.

Водич за израду семинарског и завршног рада намењен је студентима Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу – будућим васпитачима, медицинским сестрама/техничарима и мастер васпитачима и има циљ да понуди јасне и применљиве смернице за израду семинарских и завршних радова. Настао је на основу препознатих потреба у редовном, консултативном и пре свега менторском раду са студентима. Структуриран је тако да прати ток академског рада – од дефинисања основних појмова, преко избора теме, налажења и консултовања литературе и рада са ментором, до саме израде и техничког обликовања. Посебна пажња је посвећена академском језику и стилу, документационој основи радова, правилном цитирању и парафразирању извора, као и етичким начелима рада. Апострофиран је и значај сталног неговања основних својства доброга говора, мотивисано поуком старом више од једног века да: „Ништа није ружније ни од веће штете него кад човек не уме ни лепо ни правилно да исказе, нити да правилно напише оно што мисли и што би хтео да исказе или да напише” (Симић, 1922: 2).

У завршним одељцима Водича представљене су процедуре предаје и одбране радова, завршни испит, начин вредновања, као и практичне смернице за презентацију. Истакнут је и Избор за најуспелије завршне радове Високе школе у Вршцу, који се већ традиционално реализује сваке школске године као један од механизма подршке и мотивације студентима, вид подстицања и признања за квалитет и посвећеност у изради ових радова.

Надамо се да ће вам овај Водич пред бити поуздан ослонац током свих фаза израде семинарских и завршних радова, али и инспирација и путоказ ка даљем усавршавању у области изражавања, посебно у академском контексту. Можда ћете му се и враћати као подсетнику када будете закорачили на даљи пут стваралаштва – припремања и израде стручних и научних радова за публикавање у часописима, књигама, зборницима, приликом презентовања на конференцијама и скуповима; можда ћете га сами једног дана приређивати, надограђивати и унапређивати – непредвидиви су и чудесни путеви писане речи.

Са жељом да сваки студент у овом процесу препозна и прилику за лично и професионално развијање, охрабрујемо вас да радите посвећено, истрајно и одговорно – и да своје знање представите с поносом и самопоуздањем.

1. Појам и сврха писања семинарског и завршног рада

1.1. Шта је семинарски рад и зашто се пише?

Семинарски рад је део образовног процеса, „samostalno stručno saopštenje studenta” (Damnjanović, 2008: 2); треба да буде резултат самосталне истраживачке делатности студента на тему везану за неки од предмета чију наставу студент похађа (Kuzmanović Jovanović, Andrijević i Filipović, 2012).

Сврха семинарског рада јесте да се студенти путем шире и темељитије теоријске и практичне обраде одређеног проблема, применом одговарајућих методолошких поступака прикупљања, обраде и разматрања података, анализа и интерпретације добијених резултата, оспособе за рад који их у пракси очекује¹. Израдом семинарских радова студент увежбава да писмено саопштава своје мисли, знања, идеје и сл. (Damnjanović, 2008).

Израда семинарског рада доприноси:

- *продубљивању и повезивању* стечених знања, кроз систематично проучавање одређене теме у оквиру наставног предмета;
- *развоју истраживачких вештина* студената, укључујући претраживање релевантне литературе, анализу, синтезу и критичку процену релевантности извора;
- *овладавању академским начином изражавања*, односно структурисаном и стилски примереном презентацијом стручних/научних садржаја; *унапређивању функционалне писмености*;
- *афирмацији самосталности и критичког мишљења*, кроз формулисање ставова и аргумената заснованих на изворима;
- *саморегулацији*, јер израда подразумева и планирање, праћење и процењивање сопственог процеса писања;
- *повезивању теорије и праксе*, кроз примену стечених знања на анализу конкретних примера или проблема из области обухваћене радом;
- *оцењивању стручне оспособљености*, јер семинарски рад предметном наставнику пружа увид у степен разумевања садржаја и истраживачког потенцијала студената
- *увод је и у рад са ментором* итд.

Семинарски рад, стога, не представља само облик провере знања, већ и важан корак ка формирању академске и професионалне компетентности студената.

Семинарски радови који се пишу током студија представљају и експлицитан и интегрални део припреме студената за самосталну израду завршног рада.

На Високој струковној васпитачкој и медицинској школи у Вршцу, семинарски радови се израђују из више обавезних и изборних предмета на оба нивоа студија – основним струковним и мастер струковним студијама. Семинарски радови су усклађени са научним пољима којима припадају студијски програми – Друштвено-хуманистичке и Медицинске науке – и представљају важан облик академског изражавања, стручног усавршавања и примене стечених знања. Сви подаци о структури студијских програма, укључујући и информације о предметима (силабусе предмета) у оквиру којих се реализују семинарски радови, налазе се у *Информатору за*

¹ В. Електронски извори: *Семинарски рад*.

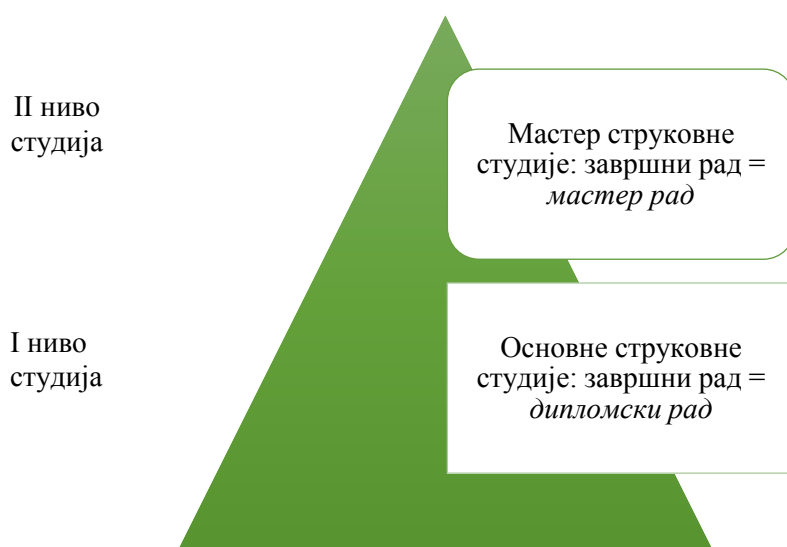
студенте, који обухвата и *Књигу предмета* као свој саставни део. Информатор је доступан на званичној веб-адреси установе: <https://www.uskolavrsac.edu.rs/>.

1.2. Шта представља завршни рад и чему он служи?

„Završni rad je stručni pisani tekst na određenu temu (problem), iz određene predmetne (naučne) oblasti čijom izradom student pokazuje stručnu osposobljenost, samostalnost i zrelost u rešavanju pitanja i problema one struke za koju se školovao” (Damnjanović, 2008: 2).

Циљ *завршног рада* је самостална израда рада, којим се анализирају теоријске поставке односно решења из праксе, чиме студент доказује да је достигао предвиђени ниво професионалне оспособљености у струци. Завршни рад се израђује са обавезом да буде самосталан, аутентичан и оригиналан, као и да решава одређене проблеме из праксе, те је и део почетног оспособљавања за научноистраживачки рад.

На Високој струковној васпитачкој и медицинској школи у Вршцу полаже се више типова завршних радова, а према нивоу студија које се тим радом финализују (в. Графички приказ 1).² После одслушаних и положених испита, написаних и одбрањених обавезних семинарских радова, успешно реализоване стручне праксе, као и других обавеза на основним струковним студијама, укључујући и Предмет завршног рада, пише се и усмено брани *дипломски рад*. Завршни рад на мастер струковним студијама је *мастер рад*.³

Графички приказ 1. Типови завршних радова према нивоу студија
Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу

² Циљеве завршних радова према студијским програмима Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу в. у *Књизи предмета* за сваки појединачни студијски програм (исп. Завршни рад), на оба нивоа студија. В. Електронски извори: *Књиге предмета Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу*.

³ Специфичности које се односе на Предмет завршног рада и Завршни рад утврђене су важећом акредитацијом студијских програма и ближе су одређене силабусима ових и других одговарајућих предмета, који су садржани у актуелној *Књизи предмета*.

2. Припрема за писање семинарског и завршног рада

2.1. Избор теме семинарског рада

Тема семинарског рада из неке је од актуелних области предмета коју предлаже наставник/носилац предмета. Није редак случај да се спискови предложених тема налазе и у приручницима, односно практикумима који чине део основне уџбеничке литературе за студенте. На почетку студија теме углавном предлаже наставник, а током студија студенти све активније учествују у њиховом избору, те формулисању тема и њихових тежишта. Наставник у сагласности са студентом одређује динамику рада и препоручује литературу, а студенту морају бити јасни циљеви који се радом желе постићи. Тема рада може да буде повезана са теоријским аспектима научне дисциплине или са практичним аспектима наставно-предметне области (Damjanović, 2008). Тема може бити и теоријско-апликативна. Природа теме семинарског и завршног рада опредељује и начин обраде. Тема семинарског рада треба да је савремена и актуелна, атрактивна, интересантна, релевантна за дату област, подобна за обраду, одговарајућег обухвата (ни преуска ни преширока), конкретна, треба да уважава претходна знања, искуства и умења студената, као и њихове личне афинитете (Исто). Студент самостално израђује семинарски рад, а у појединим случајевима, када тема то захтева, може се допустити и рад у пару/групи. Предметни наставник води евиденцију о изабраним темама и по потреби иновира списак тема.

2.2. Избор теме завршног рада

Тема за завршни (дипломски/мастер) рад односи се на проблематику васпитно-образовног рада у предшколским установама или у области здравствене неге у сестринству, а у зависности од студијског усмерења. Студент бира/добива тему завршног рада током последње године школовања, односно, током последњег семестра.

Теме завршног рада наставници-ментори могу креирати у дијалогу са студентима. Актуелне теме завршних радова доступне су у *Информатору за студенте*⁴, који је доступан на званичној веб-адреси Високе школе, као и остала документа/акти (*Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршном раду*⁵, *Статут Високе школе*⁶ и др.): <https://www.uskolavrsac.edu.rs>.

⁴ В. Електронски извори: *Информатор за студенте*.

⁵ В. Електронски извори: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршном раду*.

⁶ В. Електронски извори: *Статут Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу*.

2.3. Предмет завршног рада, менторски рад и испитне комисије

Планом и програмом струковних студија предвиђено је и похађање *Предмета завршног рада*, који води наставник–ментор (завршног рада) и има циљ да припреми студента за израду и одбрану завршног рада. На основним струковним студијама (студијски програми *Струковни васпитач* и *Струковна медицинска сестра/техничар*), наведено претпоставља унапређивање знања и вештина студента: за стручно истраживачки рад кроз упознавање са методологијом истраживања, односно приступима, методама, инструментима и процедурама који се користе у истраживачком процесу; за сналажење у стручној и научној литератури и налажење научних информација у савременом контексту, коришћењем и информационо-комуникационих технологија; за писања (стручних) текстова који се заснивају на истраживању; за адекватно презентовање резултата рада стручној јавности и доношење закључка у области истраживања; за валоризацију рада уз предлагање мера за унапређивање истраживане области, као и за ефикасан рад са ментором. Такође, циљ је и да се студенти детаљно упознају са самим поступком предаје, одбране и вредновања завршног рада.⁷

Предмет мастер рада на другом нивоу студија (програм *Струковни мастер васпитач*) усмерен је на припрему студента за писање пројекта/стручноистраживачког рада са циљем израде и одбране мастер рада, што претпоставља унапређивање и примену знања и способности: за решавањем конкретних проблема у пракси ради њеног унапређивања; за упознавање са методологијом истраживања, односно приступима, методама, инструментима и процедурама који се користе у истраживачком процесу, као и методолошких знања за анализу, интерпретацију и реинтерпретацију, доношење закључака и решавање уочених проблема у пракси; за валоризацију рада уз предлагање мера за унапређивање истраживане области у васпитно-образовној пракси, као и за ефикасан рад са ментором. Подразумева: примењени истраживачки рад у вртићу, са конкретним дефинисањем проблема/предмета истраживања, уз коришћење стечених теоријских и практичних знања и умења током похађања мастер курса, и кроз претходне стручне праксе, као и реализацију акционих и квалитативних истраживања у вртићу, у оквиру дефинисаног, актуелног проблема/изазова, у којем поред наставника–ментора, учествују и други наставници из релевантних/сродних области.⁸

Предмет завршног рада на основним струковним студијама усмерен је на развој основних истраживачких компетенција студента кроз упознавање са методологијом истраживања, стручном литературом, писањем и презентацијом резултата у академском контексту, као и са поступком израде, предаје и одбране завршног рада. На наредном нивоу студија – мастер струковним студијама – предмет је усмерен на примену стечених знања са циљем решавања конкретних проблема у пракси, кроз израду пројекта и реализацију акционих и квалитативних истраживања у вртићу, уз сарадњу са ментором и другим наставницима из сродних области. Разлика се, дакле, огледа у дубини методолошког приступа, степену истраживачке аутономије и примењеном карактеру рада на мастер нивоу.

⁷ Преузето из: Књиге предмета за програме *Струковни васпитач* и *Струковна медицинска сестра/техничар* (в. Предмет завршног рада). В. Електронски извори: Књиге предмета *Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу*.

⁸ Преузето из: Књиге предмета за програм *Струковни мастер васпитач* (в. Предмет завршног рада). В. Електронски извори: Књиге предмета *Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу*.

Улога ментора је значајна у свим фазама рада на семинарском и завршном раду. Базирана је на непосредном консултативном раду, као и онлајн-комуникацији. У наставку акцентујемо менторски рад у вези са завршним радовима, као и структуру, функцију и обавезе испитних комисија за завршне радове.

Комисија за завршне радове састављена је од најмање три члана, од којих је један члан ментор. Ментор је наставник који је дао тему за завршни рад и који руководи израдом (предметом) завршног рада, обавља консултације са кандидатом и обавезно је члан испитне комисије. Менторска подршка обухвата праћење рада студента од избора/формулације теме до одбране завршног рада, уз континуирано усмеравање у истраживачком и академском процесу. Ментор помаже студенту у формулисању циљева и методолошког приступа, тумачењу релевантне литературе и резултата истраживања, као и у поштовању академских стандарда. Значај менторства огледа се и у неговању академског интегритета, критичког мишљења и истраживачке самосталности. Такав облик подршке директно доприноси квалитету завршног рада, али и ширим образовним исходима студената.

Чланови испитне комисије учествују у консултацијама при изради завршног рада, прихватају рад за одбрану, воде јавну одбрану завршног рада, дају оцену завршног рада (завршни испит). Списак ментора за завршне радове, као и комисија за одбрану доступан је у *Информатору за студенте* (на званичном веб-сајту Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу, в.: <https://www.uskolavrsac.edu.rs>).

2.4. Библиографска припрема семинарског и завршног рада

Након упознавања са темом, студент приступа прегледу и проучавању обавезне и препоручене литературе од стране ментора, као и самосталном проналажењу релевантне литературе у складу са темом рада. Претходно проучавање литературе помаже у упознавању метода рада на одабраном подручју, размишљању о чињеницама које треба обрадити. На основу прочитане литературе, студент треба да изгради преглед и став према резултатима у датој области. Основни извори података су разни писани материјали: енциклопедије, књиге, монографије, радови објављени у домаћим и иностраним часописима, разна документа и друго (Damjanović, 2008). Писане материјале студенти сами прикупљају или до њих долазе у библиотеци претрагом библиографских система и сервиса, каталога библиотека, портала и отворених архива, библиографских база.

3. Структура и обим семинарског и завршног рада

Начелно, пожељна структура семинарског и завршног рада може се, у зависности од врсте рада, сажети на следећи начин (в. Табелу 1 и Табелу 2):

Табела 1. Начелна структура теоријских радова

(Насловна страна)
Садржај рада
Резиме
Увод
Полазишта и истраживачка питања
Циљеви и задаци
Разрада теме и дискусија
Закључак
Литература
Прилози
Биографија кандидата ⁹

Табела 2. Начелна структура теоријско–емпиријских радова¹⁰

(Насловна страна)
Садржај рада
Резиме
Увод
Теоријска полазишта
Циљеви, задаци и хипотезе
Метод рада
Резултати
Дискусија
Закључак
Литература
Прилози
Биографија кандидата

Структура рада може, донекле, одступати од горенаведене, ако је то оправдано због специфичне врсте одређене теме. Када је реч о обиму рада, она варира у зависности од тога да ли је реч о семинарском раду или завршном раду. Такође, обим завршног рада зависи од нивоа студија за који се пише. Оријентациони обим семинарског и завршног рада дат је у Табели 3 (природа теме семинарског и завршног рада опредељује како начин обраде тако и обим самога рада, те су могућа извесна минимална одступања).

⁹ На крају завршног (дипломског/мастер) рада потребно је да студент-аутор рада наведе своју (професионалну) биографију (в. и одељак 5. *Техничко и графичко обликовање семинарског и завршног рада*), како би се неки каснији читалац рада могао упознати са аутором. Биографија ће, уједно, послужити члану комисије да представи кандидата пре усмене презентације рада.

¹⁰ Представљена структура у складу је са IMRAD структуром (*Introduction* – увод, *Methods* – метод, *Results* – резултати и *Discussion* –дискусија), а са циљем припреме студената за израду будућих истраживачких радова, објављивање радова у стручним или научним часописима итд. В. Електронски извори: *Uputstvo za pisanje istraživačkog rada* .

Табела 3. Оријентациони обим семинарских и завршних радова

Тип рада	Број страна
Семинарски рад	утврђује се у консултацији са предметним наставником-ментором
Дипломски рад – основне струковне студије, програм <i>Струковни васпитач</i>	40–60
Дипломски рад – основне струковне студије, програм <i>Струковна медицинска сестра/техничар</i>	35–40
Мастер рад – мастер струковне студије, програм <i>Струковни мастер васпитач</i>	60–80

4. Језик и стил семинарског и завршног рада

На студијским програмима Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу у области друштвено-хуманистичких наука образују се струковни васпитачи и мастер васпитачи за рад са децом у предшколским установама на српском, румунском и ромском језику. Стога језик семинарског рада може бити српски, румунски или ромски, у зависности од матерњег језика студента и наставног језика. Завршни рад се пише на српском, румунском или ромском језику и писму (латиница или ћирилица) по избору студента.¹¹

На Високој струковној васпитачкој и медицинској школи у Вршцу у области медицинских наука образују се и медицинске сестре/техничари. Језик семинарског и завршног рада је српски. Семинарски рад се пише на писму (ћирилица или латиница) по избору студента. Исто тако, завршни рад се пише на писму (ћирилица или латиница) по избору студента.¹²

Језик треба да је „*jezik činjenica i pojmova*“ (Damnjanović, 2008: 10, изворно истицање). Да би мисао била јасно изложена и довољно образложена, да би била схваћена, неопходно је да текст буде написан граматички и правописно коректно.

Посебну пажњу потребно је посветити доследној употреби глаголских времена, глаголских облика и заменица, писању великих слова, скраћеница и синонима, као и правилном начину писања имена страних аутора и израза, исказивању бројчаних података, те употреби интерпункцијских знакова.

Са стилског аспекта, текст семинарског и завршног рада треба да буде: *садржајан, логичан, концизан, мисаон, рационалан, систематичан, прегледан, прикладан, прецизан, језгровит, јасан, тачан, складан, разнолик, језички правилан, лако схватљив, објективан, једноставан, уједначен, природан и одмерен, занимљив, конзистентан, структуриран, поуздан, кохерентан, функционалан, етички заснован*. (в. Кундачина и Стаматовић, 2018: 141-142). Речи и реченице морају имати смисла у теоријском и практичном погледу и да складно следе једна иза друге. Посебну пажњу треба посветити избору речи¹³ и формулисању

¹¹ В. Електронски извори: *Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршном раду*.

¹² Исто.

¹³ Подстиче се доследна употреба граматички исправних облика у женском и мушком роду, уколико се у тексту наводе лица оба рода. Уколико се употребљава мушки граматички рода као родно неутрални облик у целини семинарског/завршног рада, потребно и пожељно је приликом прве такве употребе у фусноги или при почетку текста (у графички издвојеним делу) додати следећу напомену: „Сви појмови који су у тексту употребљени у мушком граматичком роду обухватају и женски и мушки род лица

реченица, формирању пасуса (препоручује се *зупчаста, француска форма* – увлачење пасуса за четири словна места, један табулатор, „два прста“, насупротив *америчке блок форме*, која подразумева празан ред /повећани проред, белину/ између два пасуса, без увлачења), те истицању делова текста.¹⁴

5. Техничко и графичко обликовање семинарског и завршног рада

Корице и насловна страна (величина фонта: 14 pt; болд /односно црни слог;/ текст на насловној страни треба да буде на језику рада; треба га поставити центрирано и написати великим словима, мајускулама). Корице/насловна страна треба да садрже следеће податке:

- потпун и тачан назив високошколске установе;
- назнаку „Семинарски/дипломски/мастер рад“ (за семинарске радове додати одредницу: из предмета [пун и тачан назив предмета у оквиру којег се семинарски рад пише];
- наслов семинарског/дипломског/мастер рада (за завршне радове и на српском и на енглеском језику), величина фонта: 16 pt);
- име и презиме кандидата/кандидаткиње (у десном углу) и број индекса;
- академска титула, име и презиме ментора/менторке (у левом углу);
- при дну насловне стране пише се место и година одбране рада.

Садржај (1 до 2 стране). – Садржај треба да обухвати наслове и поднасловне појединих поглавља семинарског или завршног рад са бројевима страница који означавају њихове почетне странице. Нумерација рада започиње од прве стране садржаја. Реч „садржај“ пише се великим словима типа *Times New Roman* – 14 pt; болд стилем, са по једним размаком између слова, центрирано. Главни наслови (одељци): 1, 2, 3... пишу се великим словима, величине 14 pt и постављају се обавезно на почетку стране. Сви поднаслови (подељци): са два децимална места: 1.2., 2.1., 3.1.,... пишу се малим словима, величине 12 pt, а са више од два децимална места: 1.2.1., 1.2.1.1.,... пишу се, такође, малим словима, величине 12 pt, или обичним стилем/слогом; можемо их обележити и курзивом (*Italic*).

Резиме рада и кључне речи (1 до 2 стране). – Резиме рада (в. Табелу 1 и Табелу 2) представља сажети приказ целокупног рада (од 100 до 400 речи); пише се на српском (румунском или ромском – за студенте који се школују на овим наставним језицима) и енглеском језику; на крају резимеа наводе се кључне речи (од 3 до 5), на српском (румунском или ромском) и енглеском језику. У резимеу се објашњава актуелност изабране теме, циљ рада и закључци до којих је аутор дошао.

Техничка упутства за основи текст семинарског и завршног рада представљена су у Табели 4.

на која се односе”. Ова напомена не искључује препоруку за равноправну употребу родно осетљивих израза, већ представља минимум уколико се не примени пуна језичка сензибилизација.

¹⁴ Детаљније видети у одељку *Језик и стил писања рада* (Кундачина и Стаматовић, 2018: 141–163).

Табела 4. Техничка упутства за основи текст семинарског и завршног рада

Формат – фонт основног текста: <i>Times New Roman</i> ;
Величина фонта основног текста: 12 pt;
Величина фонта наслова: 14 pt;
Размак између редова: <i>Before: 0; After: 0; Line spacing: 1.5 lines</i> ;
Параграфи: формат: <i>Normal</i> ; први ред: увучен аутоматски (<i>Col 1</i>);
Маргине: десно: 3,5 цм; лево, горе и доле: 2,5 цм;
Нумерација страница: користити арапске бројеве смештене у доњем десном углу;
Поравнање текста: поравнати по обе маргине: <i>Justify</i> – важи за целу структуру рада.

Табела 5. Оријентациони број библиографских јединица према типу рада

Тип рада	Број библиографских јединица
Семинарски рад	утврђује се у консултацији са предметним наставником-ментором
Дипломски рад – основне струковне студије, програм <i>Струковни васпитач</i>	25
Дипломски рад – основне струковне студије, програм <i>Струковна медицинска сестра/техничар</i>	20
Мастер рад – мастер струковне студије, програм <i>Струковни мастер васпитач</i>	30

Прилози. – Приликом израде радова може се јавити потреба да се одређени садржаји који имају значај за боље разумевање рада, али се не могу приказати у основном тексту или непотребно оптерећују текст, додају у прилогу рада (на крају писаног рада, иза одељка Литература, в. Кундачина и Стаматовић, 2018: 182), као упутна аргументација за поједине ставове, закључке и законитости. Прилози садрже разне схеме/шеме, скице, формуларе, прегледе, анкетне упитнике, резултате статистичких анализа, фотокопије значајних докумената, разне илустроване материјале, табеле већег формата, скраћенице, додатне текстове и све оно што не може да се уклопи у основни текст, а има значај за читаоца. Сваки прилог треба да има редни број, наслов, извор података и евентуалне напомене. Правила писања и начина повезивања текста са прилогом иста су као и код приказа, видети даљи текст.

Прикази као саставни део рада, обично су најбољи начин да се једноставније и сажетије представе чињенице које подржавају аргументе аутора. Како би се на адекватан начин представиле информације (најчешће графички) и тако разјаснила одређена појава у стручним радовима, основни текст допуњава се разним **табелама, сликама, схемама/шемама, дијаграмима и графиконима**.

- *Табеле* – добијени подаци се обрађују, групишу и разврставају по колонама и редовима, ради прегледности одређених карактеристика посматране појаве;
- *Слике и схеме/шеме* – најчешће се односе на једноставно представљање, помоћу цртежа, различитих појава, поступака и односа између њих, у зависности од креативних решења аутора;
- *Графикони и дијаграми* – ради се о графичком приказу појава (нпр. приказ количина, односа, кретања, и сл.) помоћу геометријских линија и фигура. Пошто постоји много начина да се одређене појаве графички прикажу, њихов избор ће зависити од потребе да се везе између посматраних појава посебно наглашавају (више од осталих).

Сваки приказ треба да има свој редни број и наслов, ознаку извора података и евентуалне напомене. Ако дајемо објашњење у вези са насловом или садржајем приказа, користи се напомена која се пише испод приказа, а пре извора података.

Технички аспекти уређења приказа. – Врсту и редни број приказа треба писати словима величине – 12 pt. Извори и напомене у приказима пишу се словима величине – 10 pt; док се величина слова за податке који се налазе у приказима (нпр. табелама) прилагођавају према потреби – обично се користи величина слова – 11pt или 12 pt. Ако текст рада садржи неку од наведених врста илустрација (приказа) или прилоге, потребно је направити њихов списак (редослед појављивања у раду). У раду се најпре стављају пописи појединих врста приказа (табеле, слике), а затим попис прилога. За сваку врсту приказа прави се посебан списак. Списак треба да садржи редни број и назив свих приказа према редоследу појављивања у раду.

Биографија кандидата. – На самом крају дипломског/мастер рада, потребно је да аутор наведе своју (професионалну) биографију, како би се неки каснији читалац рада могао упознати са аутором, истовремено, служи Комисији за завршне радове да представи кандидата на усменој одбрани рада. Биографија се пише у трећем лицу јединине, поштујући сва начела граматички и ортографски исправног писања (важи за рад у целини).

6. Документациона основа семинарских и завршних радова

6.1. Цитирање, парафразирање и списак референци (литература)¹⁵

Литература (листа референци). – Литература треба да садржи попис свих извора („референци“) наведених у раду. У литератури се не наводе референце на које се не позива у раду. Цитирана литература обухвата, по правилу, релевантне библиографске изворе новијег датума – монографије, чланке, уџбенике и сл. Може се користити и литература старијег датума, уколико се ради о значајном, капиталном или важном извору везаном за материју рада. Литература се наводи на крају рада, искључиво у виду листе референци. Референце се наводе на доследан начин, азбучним (уколико је рад писан ћирилицом), односно абецедним (уколико је рад писан латиницом) редоследом. Број минималних/препоручених библиографских јединица према типу рада дат је у Табели 5 (в. одељак 5. *Техничко и графичко обликовање семинарског и завршног рада*).

Уобичајено је да студент током припреме и самог писања стручних радова, користи или преузима одређене ставове, мисли, резултате, хипотезе, констатације или тврдње других аутора, али се мора назначити да те идеје или информације нису његове. То се постиже *цитирањем*, а тачно навођење основног извора одакле је текст преузет назива се *библиографска референца*. Поред цитирања текст се може и *парафразирати* (то се често чини приликом писања стручних радова). Парафразирање је препричавање, описивање неког исказа или текста својима речима и стилем. Цитати, такође, могу бити укључени и у реченицу. Који год вид преузимања туђе идеје да је у питању, неопходно је да се аутор рада правилно позове на извор, односно да реферишете; на тај начин неко ко чита рад може да пронађе извор у ком се налази изнета идеја. Начин позивања на изворе у оквиру основног текста треба да буде доследан од почетка до краја рада, док се стил цитирања и начин реферисања могу одабрати у складу са специфичностима уже научне области, уз претходну консултацију са предметним наставником, односно ментором.

Подаци који су потребни за навођење/реферисање о изворима дати су у Табели 6, а како се представљени примери наводе, на пример, према АПА стандарду (Америчко психолошко друштво)¹⁶ и како се на њих треба позивати, дати су у Табели 7. Стил цитирања и начин реферисања могу се одабрати у складу са специфичностима уже научне области, уз претходну консултацију са предметним наставником, односно ментором.

¹⁵ Начин приказивања коришћен у овом одељку преузет је у прилагођеном облику из: Malović, M. i Stojanović, A. (2018). *Metodologija pedagoških istraživanja – priručnik za pripremu ispita i samostalan rad studenata i praktičara*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“. Примери су иновирани.

¹⁶ В. Електронски извори: АПА стандард документовања. Напомена. – Систем цитирања и реферисања у складу са стандардима Америчког психолошког удружења (енгл: *American Psychological Association – APA*) подложен је периодичним ревизијама, са циљем унапређења академске праксе и прилагођавања савременим публикационим захтевима. Актуелне смернице пратити на веб-сајту Америчког психолошког удружења (в. Електронски извори: АПА стандард документовања).

Табела 6. Подаци потребни за навођење/реферисање о извору

Врста извора (избор)	Подаци
1. Уџбеник	Име аутора: Danica Veselinov Наслов: Didaktička kultura savremene predškolske ustanove : u susret metodici vaspitno-obrazovnog rada (2. izmenjeno i dopunjeno izd.) Година издања: 2024. Издавач: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu Место издања: Vršac
2. Део публикације која има уредника	Име аутора: Evan R. Ragland Наслов текста: Knowing Diseases and Medicines Forward and Backward: Analysis and Synthesis from Galen to Early Modern Academic Medicine Назив публикације: Traditions of Analysis and Synthesis Име уредника: W. R. Newman i [&] J. Schickore Издавач: Springer Место издања: Cham (Čam) [Švajcarska] Година издања: 2024; Број страница на којима је текст: 169–214.
3. Чланак из научног часописа	Име аутора: Ivana Đorđev i Nataša Sturza Milić Наслов чланка: Prenosive veštine u nastavnom programu strukovnih studija za vaspitače Назив часописа: Research in Pedagogy [Istraživanja u pedagogiji] Година издања: 2022. Број: 12 (2) Странице на којима је чланак: 284–297.

Табела 7. Како се представљени примери наводе у листи референци и у парентезама (када се на њих у тексту позива)

АПА стандард (Америчко психолошко друштво) ¹⁷ – избор	У листи референци (библиографији): 1. Veselinov, D. (2024). <i>Didaktička kultura savremene predškolske ustanove : u susret metodici vaspitno-obrazovnog rada</i> (2. izmenjeno i dopunjeno izdanje) ¹⁸ . Vršac: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu. <u>Када сте се у тексту ослонили на идеје из овога извора реферишете на следећи начин:</u> Ако сте цитирали: (Veselinov, 2024: 10) Ако сте парафразирали: (Veselinov, 2024) Ако наводите идеју трећег аутора који сте пронашли у извору: (Gojkov, 2013, prema Veselinov, 2024: 11)
	У листи референци (библиографији): 2. Ragland, E. R. (2024). Knowing diseases and medicines forward and backward: Analysis and synthesis from Galen to early modern academic medicine. In W. R. Newman & J. Schickore (Eds.), <i>Traditions of analysis and synthesis</i> (pp. 169–214). Cham: Springer. <u>Када сте се у тексту ослонили на идеје из овога извора, реферишете на следећи начин:</u> Ако сте цитирали: (Ragland, 2024: 200) Ако сте парафразирали: (Ragland, 2024) Ако наводите идеју трећег аутора који сте пронашли у извору: (Tieleman, 2002, prema Ragland, 2024: 177)

¹⁷ У Водичу је, осим ако није друкчије назначено, примењена прилагођена верзија АПА (APA: American Psychological Association) стилског система, 7. издања, адаптирана за потребе академског писања на српском језику.

¹⁸ У пракси се могу срести и примери у којима се број издања наводи као суперскрипт испред године издања, како у попису литературе, тако и у парентезама (нпр. ²2024), при чему се експонентна бројка, као што је ² у запису ²2024, тумачи као ознака да је реч о другом издању публикације.

	У листи референци (библиографији): 3. Đorđev, I. i Sturza Milić, N. (2022). Prenosive veštine u nastavnom programu strukovnih studija za vaspitače. <i>Research in Pedagogy [Istraživanja u pedagogiji]</i>, 12 (2), 284-297. DOI: 10.5937/IstrPed2202284D <u>Када сте се у тексту ослонили на идеје из овога извора, реферишете на следећи начин:</u> Ако сте цитирали: (Đorđev i Sturza Milić, 2022: 285) Ако сте парафразирали: (Đorđev i Sturza Milić, 2022) Ако наводите идеју трећег аутора који сте пронашли у извору: (Dimitrova, 2018, prema Đorđev i Sturza Milić, 2022)
--	--

У наставку доносимо нека од правила позивања на изворе у тексту¹⁹ (в. Табелу 8) и навођења различитих врста референци у литератури према АПА стандарду (в. Табелу 9).

Табела 8. Позивање на изворе у тексту²⁰

Врста позивања (избор)	Примери
Позивање на референцу која има једног аутора	Osteoporoza je progresivno skeletno oboljenje koje karakteriše niska koštana masa, oštećena koštana struktura i povećan rizik od preloma (Došen, 2019).
Позивање на референцу која има два аутора	Prema Đorđev i Sturza Milić (2022), važno je da se studentima – budućim vaspitačima, kao i afirmisanim vaspitačima, omogući osnaživanje prenosivih veština, olakša njihovo prepoznavanje i podstakne planiranje daljeg razvoja ovih veština.
Позивање на референцу која има три и више аутора	Sadržaji koji podrazumevaju sposobnosti, veštine ili načine na koje dete konstruiše znanje mogu se odrediti kao indirektan predmet učenja, a sadržaji koji doprinose proširivanju znanja kao direktni predmet učenja (Hellberg et al., 2019).
Позивање на референцу која нема аутора	Под предшколским узрастом, у смислу овог закона, подразумева се узраст деце од шест месеци до поласка у основну школу. (Закон о предшколском васпитању и образовању, 2021). / Према Закону о предшколском васпитању и образовању (2021) у Србији се предшколским узрастом сматра период од шест месеци до поласка у основну школу.
Цитирање у тексту	„Физичка активност има значајан утицај на смањење појаве кардиоваскуларних болести, појаве дијабетеса 1 и 2, прелома костију, појаве остеопеније, артритиса, бола у леђима и других“ (Магдаленић и Магдаленић, 2019: 96).
Позивање на секундарни извор	Kako naglašavaju Đorđev i Sturza Milić (2022, prema Dimitrova, 2018), postoji potreba za kontinuiranim profesionalnim razvojem i celoživotnim učenjem, posebno odraslih, koji obrazujući i vaspitavajući mlade, prenose na njih svoja znanja, umenja i vrednosne stavove.
Позивање на идеју/податак пронађен у више различитих извора	Zdravstveno vaspitanje predstavlja i integralni deo zdravstvene nege kao primenjene medicinske discipline i jedan od osnovnih metoda rada u javnom zdravlju (Kekuš, 2017; Knežević i sar., 2015).

¹⁹ О најчешћим грешкама у документовању изворника у тексту в. Ђорђевић (2017: 223–231).

²⁰ Начин приказивања преузети су у прилагођеном облику из: Malović, M. i Stojanović, A. (2018). *Metodologija pedagoških istraživanja – priručnik za pripremu ispita i samostalan rad studenata i praktičara*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“. Примери су иновирани.

Табела 9. Листа референци (литература)²¹

Врста извора (избор)	Примери
Навођење књиге у целини	Gojkov Rajić, A., Stojanović, A., Šafran, J. i Gojkov, G. (2021). <i>Didaktički aspekti samoregulacije učenja darovitih</i> . Beograd: Srpska akademija obrazovanja. Ljubomirović, N., Bogdanović, J. i Grujić, R. (2023). <i>Internet, deca i mladi</i> . Beograd: Institut za mentalno zdravlje.
Публикације које имају уредника/приређивача	Đorđić, V. (ur.) (2020). <i>Evrobarometar – fizička aktivnost stanovništva Vojvodine u kontekstu evrointegracija</i> . Novi Sad: Fakultet za sport i fizičko vaspitanje. Gojkov, G., Đorđev, I., Kelemen Milojević, Lj., Stolić Pivnički, J. i Prtljaga, S. (prir.) (2024). <i>30 godina o darovitosti / 30 Years of Giftedness</i> . Vršac: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola.
Чланци из научних часописа (са један, два, три или више аутора)	Jovanov, M. (2025). Prostorna celina za vizuelne umetnosti i učenje. <i>Research in pedagogy</i> , 15 (1), 192–205. Nedimović, T. & Đorđev, I. (2025). Motivation of preschool teachers for professional development in the field of fostering early childhood development. <i>Research in Pedagogy</i> , 15(1), 1–13. DOI: 10.5937/IstrPed2501001N Runtić, K., Višacki, M. i Milovanović, M. (2024). Kognitivno oštećenje kao neprepoznat problem u starijoj gradskoj populaciji – andragoški aspekti. <i>Research in Pedagogy</i> , 14(1), 74–89. DOI: 10.5937/IstrPed2401074R Živanović, D., Javorac, J., Dimoski, Z. i Šumonja, S. (2021). Profesija sestrinstva u savremenom sistemu zdravstvene zaštite i javnom zdravlju: nove uloge i izazovi. <i>Zdravstvena zaštita</i> , 50(2), 73–86.
Саопштење у зборницима са научне конференције	Sturza Milić, N., Čolakov, N. i Kevrešan Kokot, L. (2023). Afektivne dimenzije integracije pokreta i likovnog izraza u radu sa darovitimima. U G. Gojkov i A. Stojanović (ur.), <i>Zbornik radova sa 28. okruglog stola o darovitimima: Afektivne dimenzije ličnosti i ostvarenje darovitosti</i> (str. 188–198). Vršac–Arad: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu; Universitatea „Aurel Vlaicu”. Golić, V. i Glušić, M. (2020). Neželjene reakcije kod dobrovoljnih davalaca cele krvi u Vojvodini. U J. Zrnić, D. Duka i S. Kremenović (ur.), <i>Medicinske i zdravstvene nauke: zbornik radova</i> (str. 7–15). Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci; Studentski parlament Univerziteta u Banjoj Luci.
Законска и програмска документа	Zakon o zdravstvenoj zaštiti. (2019, sa izmenama i dopunama). <i>Službeni glasnik Republike Srbije</i> , br. 25/2019, 92/2023 – autentično tumačenje, 29/2025 – odluka US. Основе програма предшколског васпитања и образовања: Године узлета. (2018). Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Уредбе, стратегије и слична документа	Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године. (2021). Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.
Текст преузет са интернета који има аутора	Bernstock, J. (2025). <i>Targeting molecular vulnerabilities in glioblastoma</i> . Preuzeto 7. oktobra 2025. sa: https://doi.org/10.1038/s41591-025-03952-9 .
Текст преузет са интернета без аутора	Unicef Srbije (2024). <i>UNICEF-ovi rezultati u Srbiji 2024. godine</i> . Preuzeto 7. 10. 2025. sa: https://www.unicef.org/serbia/unicef-osam-decenija-uz-decu-srbije-i-sveta .

²¹ Исто.

Правила ређања референци на списку литературе²²

Референце на списку литературе треба поређати према презименима аутора, у складу са писмом и језиком којим је текст писан, а то значи: азбучно (уколико је текст писан ћириличним писмом), абecedно (уколико је текст писан латиничним писмом), алфаветно (уколико је текст писан на енглеском језику). Уколико се на списку референци појављују две или више референци истог аутора, прво се наводи она референца која је прва издата:

Gojko, G. (2012)

Gojko, G. (2013)

Уколико се на списку референци појављује две или више референци аутора издатих исте године, онда их је потребно додатно означити словима (у зависности од писма то може бити а, б, в... или a, b, c...):

Stojanović, A. (2020a)...

Stojanović, A. (2020b)...

Stojanović, A. (2020c)...

Референце²³ без аутора се смештају на листу према наслову, у складу са истим редоследом као и остале референце:

Gojko, G. (2013) ...

Stojanović, A. (2020a) ...

Strategija bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji (2024) ...

6.2. Употреба фуснота

Фусноте (белешке, напомене, анотације) упућују читаоца на сва додатна објашњења основног текста. Фусноте се пишу на дну стране, ситнијим словима (величина фонта: 10 pt) и означене су индексом, непосредно из текста на који се односи, као *Superscript* (уздигнути ситни број), као што је овде показано.²⁴ Код фуснота ови бројеви су обично писани хронолошким редом од почетка до краја рада. У програму рачунара постоји опција која аутоматски ажурира редослед написаних фуснота (*References – AB1 Insert Footnote*).

Ако фуснота објашњава неку појединост у реченици, она (фуснота) се ставља иза те речи, а испред знака за крај реченице, ако је та реч на крају. Ако, пак, објашњава целокупан садржај реченице, онда се пише иза знака за крај реченице.

²² Ексерципирано и прилагођено из: Malović i Stojanović (2018: 34-35).

²³ О навођењу литературе и реферисању детаљније видети у: Malović i Stojanović (2018: 26-42).

²⁴ Фусноте могу да садрже важне детаље, допунска објашњења, назнаке о коришћеним изворима, али не могу бити замена за цитирану литературу.

6.3. Плагијаризам

Циљ овога поддељка јесте да скрене пажњу на појам, суштину, регулативу и уопште појаву плагијаризма. Закон о ауторском и сродним правима Републике Србије у чл. 2. ауторско дело дефинише као „оригиналну духовну творевину аутора, изражену у одређеној форми без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову намену, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштеност јавног саопштавања његове садржине” („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012 и 29/2016 – одлука УС). О ауторским делима мало се говори, док се свакодневно плагијати спомињу у медијима. Истовремено на факултетима и високим школама наставници се свакодневно труде да студентима укажу на негативне последице плагијаризма, као и да их упуте у то како да своје семинарске и завршне радове припреме тако да они не буду проглашени и оцењени као плагијат. С друге стране, као посебан проблем се препознаје аутоплагијат – појава представљања раније објављеног или за другу сврху искоришћеног рада као новог и оригиналног. Речју, плагијаризам је негативна појава, а разлози за то су многобројни: несигурност аутора у изражавању сопственим речима; слабо развијена функционална и академска писменост; некритичка употреба материјала са интернета који врви од умножених, често непроверених, информација; недовољно поштовање етике научно-истраживачког рада... Основно правило кога се треба придржавати јесте да *плагијату треба рећи НЕ!*

ЗАБРАЊЕНО ЈЕ преузимање готових семинарских и завршних радова (са интернета и из других извора), наручивање и сл., односно примена поступака којима се нарушава ауторство других и унижава вредност индивидуалног рада студената.

6.4. Смернице о генеративној вештачкој интелигенцији у контексту припреме и израде семинарских и завршних радова

Генеративни AI (енгл. *Artificial Intelligence* – AI) *chatbot*-ови – програми засновани на вештачкој интелигенцији који генеришу текстуалне одговоре на основу улазних података корисника – не могу се користити за писање семинарских и завршних радова, већ искључиво као алати за подршку у процесу припреме и израде радова.

AI *chatbot*-ови не могу бити наведени као аутори или коаутори радова. Њихови генерисани одговори не могу се користити као академски извори нити се наводе у списку коришћене литературе. Генерисани садржај може се разликовати приликом поновљене употребе алата и не представља поуздан и проверљив извор у академском смислу. Такође, може садржати нетачне податке или материјал трећих лица без одговарајуће идентификације. (уп. Електронски извори: *Research in Pedagogy [Istraživanja u pedagogiji] – Authors' Responsibilities*).

Прихватљива подршка у процесу припреме и израде радова подразумева: језичко-техничку проверу текста, укључујући идентификовање словних (типографских) омашки, правописних, интерпункцијских и граматичких грешака; опште повратне информације о структури и стилу; превођење текста који се користи као извор и резимеа рада на страни језик, као и генерисање почетних идеја и могућих приступа теми („олуја идеја” – енгл. *brainstorming*). У случају превођења, стручни преводилац и/или аутор треба да провери превод ради обезбеђивања тачности, стилске примерености и терминолошке усаглашености.

Фотографије, видео-снимци или илустрације креирани коришћењем AI (AI-генерисани визуелни садржаји) прихватљиви су само када су јасно означени као такви и када немају улогу доказа или извора.

Неопходно је да свака прихватљива употреба генеративне вештачке интелигенције на неки од горенаведених начина буде јасно назначена у фусноти рада²⁵, са подацима о називу алата, сврси употребе и датуму употребе.

Примери фуснота о употреби AI алата:

¹ Као алат за добијање опште повратне информације о структури и стилу рада 30. августа 2026. године коришћен је ChatGPT (модел GPT-4o).

² За превођење резимеа рада на енглески језик 31. августа 2026. године коришћен је Gemini (модел Gemini 2.5 Pro); превод је накнадно проверен и прилагођен.

Прикривање употребе генеративне вештачке интелигенције и сродних алата супротно овим *Смерницама* је неетично и, у зависности од начина и обима употребе, може се третирати као плагијат (уп. Електронски извори: *Smernice o upotrebi AI*). Истовремено, наставнику (ментору) је током консултација и прегледа рада дозвољена употреба генеративних AI *chatbot*-ова у сврху уочавања могућих показатеља њихове неприхватљиве употребе у припреми или изради рада, односно његових појединих делова.

Потребно је да студенти буду упознати са овим *Смерницама* током припреме и израде рада и да сваку прихватљиву употребу генеративне вештачке интелигенције јасно назначе, како би се избегле недоумице у погледу ауторства и самосталности у изради рада.

²⁵ Када се AI алат користи за превођење извора, сам извор наводи се на уобичајен начин у тексту, док се употреба AI алата за превођење назначава у фусноти.

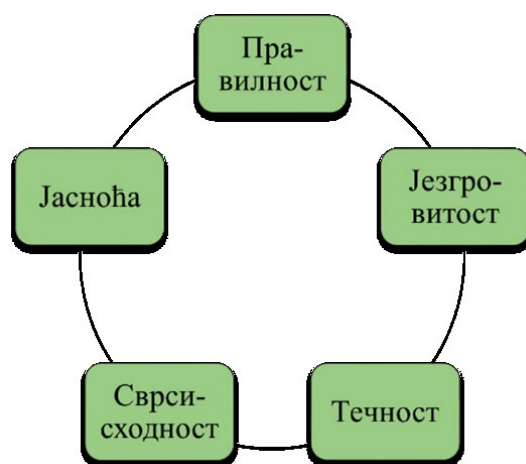
7. Процедура вредновања семинарског рада и полагања завршног испита

7.1. Поступак предаје, одбране и вредновања семинарског рада

Поступак предаје и одбране семинарског рада може се разликовати у зависности од концепта наставног предмета, научног поља, стручних узуса и препорука наставника-ментора. Уопштено говорећи, студент предаје повезан (у штампаном формату или рукопису) семинарски рад наставнику у унапред утврђеном термину. Одбрана семинарског рада траје до 10 минута и подразумева утврђивање аутентичности написаног, разумевање теме, као и анализу садржаја и форме рада. Често студенти резултате свога рада презентују пред групом својих колега-студената (в. 7.2. *Смернице за презентацију семинарског и завршног рада*). Наставник-ментор, након успешно одбрањеног рада, уписује у одговарајућу евиденцију наслов семинарског рада, датум одбране и број освојених поена. Коначна оцена (број освојених поена) је збир поена који су освојени: а) израдом текстуалног дела рада: оцењује се свеобухватност прегледа литературе и јасноћа текста; б) излагањем о раду: оцењује се способност кандидата да изложи резултате свог рада на јасан начин, као и тачно одговори на постављена питања о раду. Број укупних поена унапред је одређен силабусом сваког појединачног предмета.

7.2. Смернице за презентацију семинарског и завршног рада

Семинарски рад, а посебно завршни рад, презентује се, у првом случају, пред колегама студентима и предметним наставником на часовима семинара (вежби) или, када у фокусу имамо завршне радове, јавно, пред Комисијом и публиком током завршног испита. Циљ презентације је да студент своја нова знања подели са другима, изложи резултате свог самосталног рада на јасан начин, анализира теоријске поставке односно решења из праксе, чиме доказује да је достигао предвиђени ниво професионалне оспособљености у струци. Усмена презентација рада мора да буде огледало култивисаног говора. „Данас се као добар говор може оценити онај који има следеће карактеристике: јасноћу, језгровитост, сврсисходност, правилност и тачност (флуентност)” (Ђорђевић, 2023: 29), в. Графички приказ 2.

Графички приказ 2. Основне карактеристике доброга говора²⁶

²⁶ Графички приказ преузет је из: Ђорђевић (2023: 29).

То значи да треба тежити исправној, разговетној и јасној артикулацији свих гласова језика на којем се рад презентује; правилној употреби знакова (графема) за бележење гласова (фонема) тога језика (како у раду тако и у електронској презентацији која може да прати усмено излагање); поштовању свих важећих норми стандардног језика. Јасноћа говора током презентовања постиже се: коректним изговором; одмереним темпом излагања; логичним паузама; одговарајућим избором речи, а језгровитост избегавањем сувишног гомилања речи (у непотребно и нефункционално гомилање језичких изражајних средстава спадају: преопширност у излагању, понављање већ реченог, плеоназам и таутологија). Говорити течно значи говорити без застоја, глатко, сређено, складно. Насупрот течном говору је говор који садржи поштапанице. Да би говор био сврсисходан, треба да има јасан циљ. Излагач треба да се држи предмета о којем се говори, да подеси начин говора датој говорној ситуацији; посебну пажњу ваља посветити избору стилског кода (језичких изражајних средстава) (Ђорђевић, 2023).

Када је реч о електронским презентацијама, које су помоћно аудио-визуелно средство током излагања, и ту постоје основна правила којих се ваља придржавати. Овога пута, због ограничености у излагању, апострофираћемо само нека која се односе на електронске презентације израђене у (најзаступљенијем презентационом) програму *PowerPoint*:

- Почетни (насловни) слајд, односно рачунарски генерисана слика, требало би да садржи: *наслов презентације, име и презиме аутора (број индекса), назив институције којој припада аутор, место и датум одржавања презентације.*
- Остали слајдови треба да су структурирани по принципу: *увод – разрада – закључак.*
- Не треба приказивати превише информација на једном слајду.
- Слајдови не треба да садрже целе, сложене реченице већ само тезе.
- Треба тежити ка томе да на једном слајду буде мало фонтова, као и невелик број боја.
- Монотонију излагања могу да предупреду одговарајуће илустрације и фотографије. Ако се употребљавају, оне треба да буду високог квалитета и добро одабране.
- Коришћење превише различитих врста анимација текста, односно анимације промене слајда, збуњује и нарушава динамику презентације. Уопштено, веома пажљиво треба одабрати врсту анимације како се не би непотребно успорио ток презентације.
- У презентацији треба користити једнаку врсту слова (фонта) током целе презентације.
- Препоручљиво је да једна презентација има максимално два фонта и то комплементарна (нпр. *Arial* и *Arial Black*). *Sans Serif* фонтови су најпогоднији за овај тип презентације.
- Коришћење више различитих боја на слајду одвраћа пажњу и умара публику. Приликом одабира боја треба водити рачуна о контрасту између боје позадине и боје слова. Светла позадина и тамна слова (црна или тегет боја) представљају добар избор. Најбољи избор су светла слова на тамној позадини; у том случају, квалитет пројектора и осветљење у просторији имају најмањи утицај на видљивост текста на слајдовима.
- За дизајн презентације можете: одабрати један од понуђених шаблона из базе програма, али се могу и преузети са интернета.
- Треба избегавати нефункционално стављање звукова у презентацију.
- Где год је то могуће, (нумеричке) податке из таблице треба приказати уз помоћ графикана. Графикони морају да имају наслов и легенду. Графикон мора бити довољно велики да би се сав његов садржај могао прочитати.²⁷

Све треба направити што је једноставније могуће, али не мање од тога!

(Алберт Ајнштајн)²⁸

²⁷ В. Електронски извори: *Како направити визуелно добру PowerPoint презентацију.*

²⁸ Исто.

„Пројекат” израде презентације може се оријентационо представити кроз следеће кораке²⁹:

1. дефинисање циља презентације;
2. претпоставка о слушаоцима и њиховом броју;
3. подршка (логистика) презентације;
4. проналажање материјала;
5. структурирање материјала;
6. писање/ израда презентације;
7. припрема подсетника;
8. избор презентационих уређаја;
9. проба презентације;
10. презентацију треба урадити тако да се употреби машта, као и могућности програма.

Успех презентације (семинарског и завршног рада) у великој мери зависи од припреме. Ваљана и подробна припрема више је од пола успеха!

7.3. Завршни испит

По одобрењу ментора, студент предаје завршни рад студентској служби³⁰ у 4 (четири) примерка (за сваког члана Комисије и један за архиву).

Одбрана завршног рада је јавна и обавља се у просторијама Високе школе. Јавна одбрана завршног рада је усмена и одвија се пред Комисијом састављеном од најмање три члана, од којих је један члан ментор. Јавну одбрану завршног рада води председник Комисије. Кандидат треба да у кратком усменом излагању прикаже основне карактеристике завршног рада, а потом чланови Комисије постављају питања

Табела 10. Ток завршног испита

Представљање Комисије и кандидата
Усмена презентација рада
Постављање питања
Свечано проглашење резултата завршног испита

²⁹ В. Електронски извори: Презентација о презентацијама.

³⁰ За све додатне информације у вези са формом, роковима и потребном документацијом за предају и одбрану завршног рада, студент је дужан да се благовремено обрати студентској служби.

8. Избор најуспелијих завршних радова

Наставно-стручно веће сваке године издваја и проглашава најбоље завршне радове. Стручна већа бирају репрезентативне радове и упућују их Комисији за евалуацију завршних радова. У евалуацији радова Комисија се руководи следећим критеријумима: 1. уважавање концепције и методологије израде дипломских/мастер радова, која је објављена са сајту Високе школе у *Водичу за израду семинарског и завршног рада* (обим рада, број библиографских јединица, навођење референци у тексту усаглашених са АПА стилом цитирања, односно навођења, специфичним за област друштвено-хуманистичких или медицинских наука), и 2. садржајност, усклађеност текста рада са темом. На основу поменутих критеријума, Комисија издваја најуспелије радове и доноси одлуку о њиховом награђивању (сваком студенту најуспелијих радова уручује се похвалница са знаком – *за најбољи дипломски/мастер рад* и она се јавно додељује, обично поводом почетка нове академске школске године).

9. Уместо закључка – вишеструко прегледање текста као неизоставни корак у изради семинарског и завршног рада

Пре него што се семинарски или завршни рада преда наставнику, односно ментору на преглед неопходно је да аутор, који најбоље и познаје свој текст, прегледа текст (аутокорекција).

Ауторово прегледање текста може имати више етапа. Најпре треба отклонити лако уочљиве грешке (организација текста, структура, адекватност наслова и поднаслова и сл.). У другој етапи треба проверити стилске и правописне грешке, проверава се и јасноћа реченица, употребљена терминологија. Треће читање је „брушење“ написаног, односно фино дотеривање текста (утврђивања тачности мисли, статистичких исказа, цитата, наглашеност делова текста и сл.) – Кундачина и Стаматовић (2018).³¹ Као облик подршке и унапређења квалитета рада, пожељно је да студенти међусобно размене и прегледају радова пре финалне предаје, са сврхом процене јасноће излагања, правилности, као и логичке и садржајне целовитости текста.

³¹ Аутори се могу у случају завршних радова одредити и за стручну лектуру и коректуру текста (детаљније в. Кундачина и Стаматовић, 2018: 182-183).

Литература и извори³²

- Damnjanović, P. (2008). *Uputstvo za izradu seminarског i zavrшног rada*. Čačak: Visoka poslovna škola. (Доступно и на: https://vpsbeograd.edu.rs/wp-content/uploads/2018/02/upustvo_seminarski_rad.pdf, приступљено 27. 9. 2025. године.)
- Ђорђевић, И. (2017). Осврт на академско писање студената на почетку струковних студија – најчешће грешке у документовању изворника у тексту. *Липар – часопис за књижевност, језик, уметност и културу / Journal of Literature, Language, Arts and Culture*, XVIII/62, 223–231.
- Ђорђевић, И. (2023²). *Лепа реч – приручник за унапређивање културе говора*. Вршац: Висока струковна васпитачка и медицинска школа у Вршцу.
- Кундачина, М., Стаматовић, Ј. (2018). *Истраживање образовно-васпитне праксе и писање истраживачког рада*. Београд: Само корак.
- Malović, M., Stojanović, A. (2018). *Metodologija pedagoških istraživanja – priručnik za pripremu ispita i samostalan rad studenata i praktičara*. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.
- Симић, Ж. (1922). *Поуке српског језика*. Београд: Књижара Геце Кона.
- Упутство за израду семинарског и завршног рада* (2019, 5. децембар). Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.

Електронски извори

- АПА стандард документовања. Доступно на: <https://apastyle.apa.org/> (приступљено 26. 9. 2025. године).
- Веб-сајт Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу. Доступно на: <https://www.uskolavrsac.edu.rs> (в. *Статут Високе струковне васпитачке и медицинске школе у Вршцу; Правилник о полагању и оцењивању на испиту и завршном раду; Информатор за студенте; Књиге предмета* – приступљено 30. 9. 2026. године).
- Izrada prezentacije [nastavni materijal za predmet Primena informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) u vaspitno-obrazovnom раду]*. Доступно на: https://docs.google.com/presentation/d/1e4qMjzUMZNttrb_vxeybibR9xj5t8c3GV0W5nmcrjNM/edit?slide=id.p1#slide=id.p1 (в. исто: <http://skr.rs/zEcj> – приступљено 27. 7. 2026. године).
- Како направити добру PowerPoint презентацију. Доступно на: <https://www.razvoj-karijere.com/kako-napraviti-dobru-powerpoint-prezentaciju> (приступљено 27. 7. 2026. године).
- Research in Pedagogy [Istraživanja u pedagogiji] – Authors’ Responsibilities*. Доступно на: <http://research.rs/journal-policy/#authors> (приступљено 22. 7. 2026. године).
- Smernice o upotrebi AI – Eludamos Journal AI policy*. Доступно на: https://septentrio.uit.no/index.php/eludamos/AI_policy (приступљено 22. 7. 2026. године).
- Uputstvo za pisanje istraživačkog rada*. Доступно на: https://www.f.bg.ac.rs/files/dokumenti/psihologija/ps_istr_uputstvo_za_pisanje_rada.pdf (приступљено 28. 9. 2025. године).

³² Навођење литературе и електронских извора прилагођено је потребама библиографског документовања у самом *Водичу*.